

ОГЛЯД НЕПРЯМИХ ВТРАТ ВІД ВІЙНИ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

9 червня, 2022

23,3 МЛРД ДОЛАРІВ США ВТРАТ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЧЕРЕЗ ВТОРГНЕННЯ РФ

Після трьох місяців повномасштабної війни РФ проти України, втрати в аграрному секторі України сягнули 4,3 млрд доларів США, що складає майже 15% від нагромадженого капіталу в сільському господарстві України. Огляд збитків від війни у сільському господарстві України регулярно надає детальну інформацію про структуру та оцінку пошкоджень в сільському господарстві¹. Однак окрім збитків, слід також враховувати непрямі втрати, що виникли внаслідок війни. Для того, щоб заповнити цю прогалину ми розпочинаємо серію публікацій Огляд непрямих втрат українського сільського господарства від агресії РФ.

В той час як збитки відображають повне чи часткове знищення саме матеріальних активів - непрямі втрати враховують недоотриманий дохід та додаткові витрати внаслідок війни. Недоотриманий дохід - це різниця між фактичними

доходами та доходами, які можливо було б отримати, якби не вторгнення РФ в Україну. Отже, оцінка непрямих втрат є необхідним елементом для аналізу потреб, що потрібні для відновлення та перезапуску виробництва. В сільському господарстві це є особливо важливим, адже більшість продукції має тривалий цикл виробництва і порушення грошового потоку впродовж навіть одного року впливає на можливість продовжувати виробництво після завершення гострої кризи.

ЗАГАЛЬНИЙ ПІДХІД

Загальний підхід до швидкої оцінки непрямих втрат був розроблений на основі методологій Світового Банку та ФАО². Так само, як і в Огляді збитків у сільському господарстві, для оцінки втрат ми використали непрямий метод оцінки. Ми почали із визначення базового сценарію: яким би було виробництво аграрної продукції в 2022му році, без вторгнення військ РФ. У якості базового сценарію ми взяли виробництво продукції аграрного сектору

¹ https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/06/Damages_report_issue1-1.pdf

² GFDRR, World Bank Group, European Union, United Nations. 2017. *Agriculture, Livestock, Fisheries & Forestry. PDNA Guidelines Volume B* 49 pp. <https://www.gfdr.org/en/publication/post-disaster-needs-assessments-guidelines-volume-b-2017>

Conforti, P., G. Markova, and D. Tochkov. "FAO's methodology for damage and loss assessment in agriculture." *FAO Statistics Working Paper Series (FAO) eng no. 19-17* (2020). <https://www.fao.org/3/ca6990en/CA6990EN.pdf>

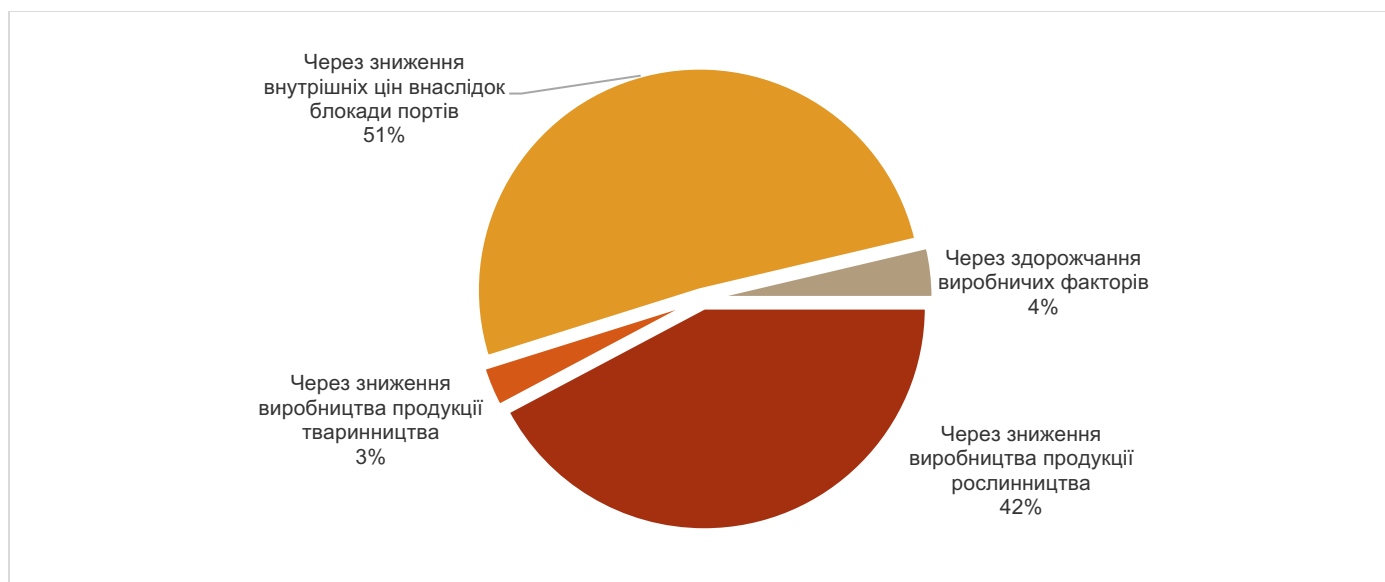
на рівні виробництва 2021 року. До базового сценарію ми застосували розрахункові коефіцієнти пошкоджень, що визначаються окремо для кожного регіону, залежно від інтенсивності бойових дій у цьому регіоні³.

Для окупованих, але навесні звільнених територій, таких як Київська, Сумська, Чернігівська та Миколаївська області, ми припускаємо 15% спад річного виробництва сільськогосподарських культур та тваринництва. Для областей, які були окуповані або важко пошкоджені під час посівного періоду, ми закладаємо коефіцієнт втрат, що відображає орієнтовну частку окупованих територій або території активних бойових дій. Цей коефіцієнт дорівнює 50% для Запорізької та Харківської областей і 100% для Херсонської,

Донецької та Луганської областей. Для розрахунку непрямих втрат для багаторічних культур ми закладаємо коефіцієнт втрат, що відображає коефіцієнт пошкодження багаторічних культур для кожного регіону.

Ми також припускаємо, що врожайність сільськогосподарських культур буде на 10% нижчою від базового сценарію. Зниження продуктивності в першу чергу очікується внаслідок проблем із постачанням матеріально-технічних ресурсів, насамперед пального, запчастин, мінеральних добрив та засобів захисту рослин та оборотного капіталу. Це призвело до субоптимального перебігу посівної кампанії, внесення добрив та засобів захисту рослин.

ДІАГРАМА 1. СТРУКТУРА НЕПРЯМИХ ВТРАТ ЗА КАТЕГОРІЯМИ

ВТРАТИ ЧЕРЕЗ МЕНШИЙ ВРОЖАЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР – 9,6 МЛРД ДОЛАРІВ США

Найбільш значуще зниження у прогнозованому врожаї 2022 року відзначається для виробництва пшениці (очікується 33% спад у врожаї 2022 року у

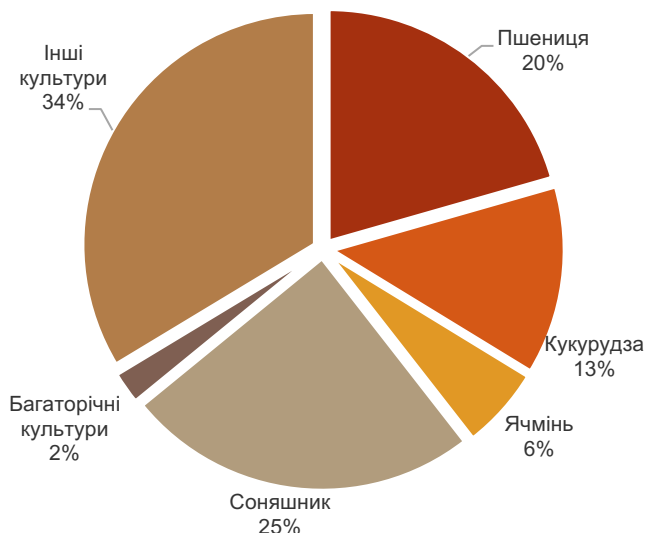
порівнянні до базового сценарію), соняшнику (32%) і ячменю (31%), оскільки значна частина виробництва цих культур знаходиться безпосередньо у регіонах, що страждають від активних бойових дій та окупації. Бойові дії порівняно менше впливатимуть на врожай

³ Усі розрахунки доступні за посиланням: <https://kse.ua/kse-impact/tsentr-doslidzen-prodovolstva-ta-zemlekoristuvannya/>

кукурудзи, порівняно з врожаєм інших культур - очікується зниження врожаю у розмірі 18%. Це в першу чергу пов'язано з географією виробництва кукурудзи, основна частина якого розташована у центрі країни.

Прогнозовані грошові втрати від такого зменшення врожаю значні. Лише для вищезгаданих чотирьох культур недоотриманий дохід складає приблизно

ДІАГРАМА 2. СТРУКТУРА ВТРАТ У РОСЛИННИЦТВІ ЧЕРЕЗ ЗНИЖЕННЯ ВРОЖАЮ

ВТРАТИ У ТВАРИННИЦТВІ ЧЕРЕЗ ЗМЕНШЕННЯ ВИРОБНИЦТВА - 682 МЛН ДОЛАРІВ США

Ми розрахували річні розміри втраченої живої ваги для основної продукції тваринництва - великої рогатої худоби, овець та кіз, свиней та птиці. Ми також розрахували річне зменшення виробництва молока та яєць.

6,3 млрд доларів США, якщо оцінювати за поточними цінами виробників.

Відповідно до наших розрахунків, у 2022 календарному році очікується на 22% менший врожай і інших сільськогосподарських культур (окрім зазначених вище), що означає додаткові недоотримані доходи у розмірі **3,3 млрд доларів США**.

ДІАГРАМА 3. СТРУКТУРА ВТРАТ У ТВАРИННИЦТВІ ЧЕРЕЗ ЗМЕНШЕННЯ ВИРОБНИЦТВА

Втрати у тваринництві відрізняються від втрат у рослинництві, де ми оцінювали річну вартість втраченої. В той час як однорічні культури можна знову посіяти в наступному році та отримати новий врожай, то спад поголів'я у тваринництві призводить до зменшення обсягу виробництва на декілька років наперед. Таким чином, для розрахунку непрямих втрат у тваринництві ми припускаємо зменшення виробництва тривалістю у два роки. Відтак, загальні втрати тваринництва оцінюються в **682 млн доларів США**.

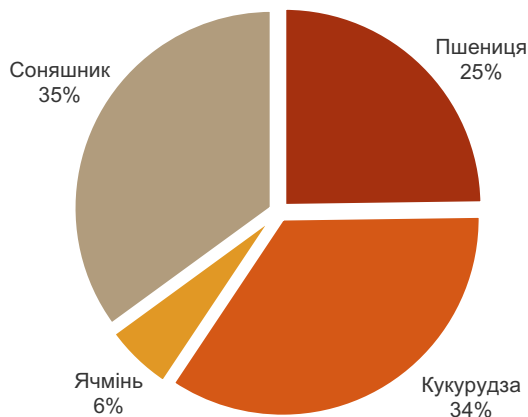
ВТРАТИ ЧЕРЕЗ ЗМЕНШЕННЯ ВРОЖАЮ БАГАТОРІЧНИХ КУЛЬТУР - 89 МЛН ДОЛАРІВ США

Ми оцінили зниження врожаю багаторічних культур спираючись на коефіцієнти пошкодження багаторічних насаджень внаслідок бойових дій. Як і у випадку з тваринництвом, ми припускаємо, що для повернення обсягів виробництва 2021 року необхідний більший проміжок часу, аніж один рік, оскільки, в середньому, для початку плодоношення нових багаторічних насаджень знадобиться п'ять років. Відтак, втрати врожаю багаторічних насаджень впродовж п'яти років складуть **222,4 млн доларів США**.

ВТРАТИ ВИРОБНИКІВ ЧЕРЕЗ БЛОКАДУ ПОРТІВ – 11,9 МЛРД ДОЛАРІВ США

Одним із наслідків вторгнення РФ є зниження цін виробників на експортно-орієнтовні товари. Через блокаду портів військово-морськими силами РФ,

ДІАГРАМИ 4. СТРУКТУРА ВТРАТ ЧЕРЕЗ МОРСЬКУ БЛОКАДУ

Україна втратила можливість експортувати продовольство через Чорне та Азовське моря. До вторгнення більше 90% зернових та олійних експортувалися саме морським шляхом. Через обмежені можливості в експорті іншими транспортними шляхами, Україна зіткнулась з перенасиченістю внутрішнього ринку експортно орієнтованою продукцією та майже чотирикратним здорожчанням експортної логістики. Це призвело до зменшення цін всередині країни на основні експортно-орієнтовані культури більш як на 30%⁴. І це не дивлячись на те, що ціни на світовому ринку зросли майже вдвічі після початку вторгнення РФ. Відтак, ми оцінюємо непрямі втрати, пов'язані зі зниженими внутрішніми цінами через блокаду портів як різницю між цінами до вторгнення РФ та поточними цінами, які отримують сільгоспвиробники. Непрямі втрати виробників від зниження цін на експортно-орієнтовні культури (пшениця, кукурудза, ячмінь, соняшник) складають **11,9 млрд доларів США**.

НЕПРЯМІ ВТРАТИ ЧЕРЕЗ ЗДОРОЖЧАННЯ ВИРОБНИЧИХ ФАКТОРІВ - 859 МЛН ДОЛАРІВ США

З початком вторгнення РФ українські сільгоспвиробники також стикнулися зі здорожчанням факторів виробництва, зокрема - здорожчанням добрив та палива. Зокрема, вартість добрив, з моменту вторгнення РФ зросла на 37%. Після корегування обсягів попиту на добрива та паливо через скорочення посівних площ у місцях активних бойових дій та на окупованих територіях, втрати виробників від підвищення цін на добрива складають **378,9 млн доларів США**. Підвищення цін на дизельне паливо приблизно на 39 центів США за літр спричинило додаткові втрати для українських виробників сільськогосподарської продукції у розмірі **480,4 мільйонів доларів США**.

⁴ ціна EXW за продовольчу пшеницю в Україні складала 297 доларів США за тону до вторгнення, поточна ціна ж складає лише 192 долари США за тону: на третину нижча ніж до вторгнення.

ДОДАТОК. ТАБЛИЦЯ 1. РОЗМІР ВТРАТ ЗА КАТЕГОРІЯМИ

Втрати через зменшення виробництва в рослинництві				
Продукт	Обсяг виробництва у 2021 р., млн. тонн	Прогнозований обсяг після вторгнення 2022 р., млн тонн	Ціна, долар/кг	Розмір втрат, млн. доларів
Пшениця	32,15	21,54	\$0,19	2 027
Кукурудза	42,11	34,70	\$0,18	1 296
Ячмінь	9,44	6,59	\$0,20	564
Соняшник	16,39	11,16	\$0,46	2 427
Культури зерняткові	1,45	1,42	\$0,21	35
Культури кісточкові	0,53	0,50	\$0,65	98
Ягоди	0,14	0,13	\$2,14	89
Інші культури	71,06	56,06	\$0,22	3 315
Втрати через зменшення виробництва у тваринництві				
	Обсяг виробництва у 2021 р., тис. голів	Прогнозований обсяг після вторгнення 2022 р., тис. голів	Ціна, долар/кг	Розмір втрат, млн. доларів
Велика рогата худоба	2 704	2 409	\$1,75	64
Свині	5 559	4 769	\$1,34	327
Вівці і кози	1 089	943	\$1,41	2 316
Птиця	193 940	176 637	\$0,87	41
Молоко, тис. тонн	2 751	2 386,7	\$0,35	0,26
Яйця, млн. штук	6 928,6	5 397,2	\$80,74 / тис. шт.	247
Втрати від блокування портів				
Продукт	Прогнозований обсяг без , млн. тонн	Різниця у ціні виробників через вторгнення РФ, долар/кг	Розмір втрат, млн. доларів	
Пшениця	32,15	\$0,09	2 958	
Кукурудза	42,11	\$0,10	4 127	
Ячмінь	9,44	\$0,07	670	
Соняшник	16,39	\$0,26	4 180	
Втрати від здорожчання виробничих факторів				
Продукт	Кількість, потрібна у 2022 р.	Зростання ціни		Розмір втрат, млн. доларів
Добрива	3,22 млн. тонн	\$117,52 за тону		379
Паливо	1 228 млн. літрів	\$0,39 за літр		480
Всього, мільйонів доларів США				23 327

Автори відповідальні за зміст їхніх публікацій. Висловлені у цій публікації погляди та точки зору не відображають позицій залучених організацій.

Автори:

Роман Нейтер, Дмитро Душко, Олег Нів'євський та Григорій Стольнікович

KSE Center for Food and Land Use Research

agrifood@kse.org.ua
kse.ua

Подяки:

Цей проєкт здійснюється за підтримки Організації сільського господарства та продовольства Організації об'єднаних Націй, Світового Банку та Європейського банку реконструкції та розвитку.